

PRACE NAUKOWE

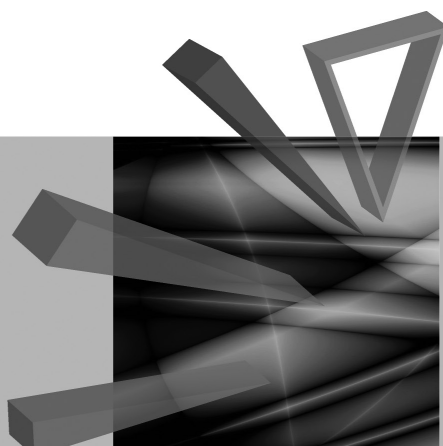
Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

296

Kryzys finansowy a programowanie rozwoju jednostek przestrzennych

Redaktorzy naukowi

Stanisław Korenik

Anna Mempel-Śnieżyk

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2013

Redaktor Wydawnictwa: Aleksandra Śliwka

Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz

Korektor: K. Halina Kocur

Łamanie: Adam Dębski

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:

www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,

The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,

a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon

http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się
na stronie internetowej Wydawnictwa

www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2013

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-318-2

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

SPIS TREŚCI

Wstęp	9
Agata Bury: Deficyt budżetowy w jednostkach samorządu terytorialnego na przykładzie województwa łódzkiego	11
Piotr Bury, Paweł Dziekański: Sytuacja finansowa powiatów województwa świętokrzyskiego w latach 2008-2010	24
Jacek Chądzyński: Współpraca polskich gmin z organizacjami pozarządowymi – prezentacja wyników badań	36
Adam Dąbrowski: Rewitalizacja jako instrument polityki rozwoju regionalnego w wymiarze lokalnym.	46
Niki Derlukiewicz: Działania podejmowane w Unii Europejskiej na rzecz wspierania innowacyjności gospodarki	56
Dariusz Głuszczyk: Strategia, polityka i system innowacji w regionie – ujęcie teoretyczne	65
Piotr Hajduga: Specjalne strefy ekonomiczne w Polsce a kryzys finansowy i gospodarczy	76
Krzysztof Heffner, Brygida Klemens: Koncepcje zmian i nowe procesy przestrzenne na obszarach wiejskich w Polsce	90
Marian Kachniarz: Konsolidacja a efektywność w ochronie zdrowia	102
Magdalena Kalisiak-Mędelska: Idea miast partnerskich. Przykład Łodzi ..	113
Iryna Kaminska: Financial tools of stimulation of social and economic development of a region	129
Nadiya Khvyshchun: Sytuacja finansowa regionów Ukrainy: okres przed- i pokryzysowy	139
Brygida Klemens: Dostęp do usług publicznych na obszarach wiejskich województwa opolskiego	151
Stanisław Korenik: Globalizacja i gospodarka oparta na wiedzy a nowa przestrzeń gospodarcza	164
Lubov Kovalska: Questions of the assessment and building of Ukraine regions competitiveness	176
Agnieszka Krześ: Rozwój infrastruktury transportu i łączności dużych miast Dolnego Śląska w dobie kryzysu	186
Andrzej Łuczyszyn: Globalizacja i lokalizm w rozwoju lokalnym – wybrane elementy	197
Marian Maciejuk: Fundusze unijne jako źródło zasilania budżetów jednostek samorządowych na Dolnym Śląsku	205
Anna Mempel-Śnieżyk: Władze samorządowe a programowanie rozwoju lokalnego	215

Katarzyna Miszczak: Sytuacja społeczno-gospodarcza polskich województw w dobie obecnego kryzysu finansowego	227
Jarosław Michał Nazarczuk: Specjalne strefy ekonomiczne motorem wzrostu w czasach kryzysu?	241
Mirosława Marzena Nowak: Wpływ spółdzielni mleczarskich na przemiany przestrzenne, ekonomiczne i środowiskowe we współczesnej gospodarce.....	251
Oğuz Özbek: Demarcation problem of spatial planning in the normative regions of Turkey: the provincial development strategy of Kayseri.....	261
Valentina Pidlisnyuk, Lesia Sokol: Approaches to the implementation of sustainable agriculture at the local level: case of Kyiv region, Ukraine	270
Andrew B. Pochtovyuk, Katerina A. Pryakhina: Regional aspects of the management of higher economic education in Ukraine.....	277
Aldona Podgórnjak-Krzykacz: Samorząd gminny w relacjach z administracją rządową – prezentacja wyników badań	285
Jacek Potocki, Zbigniew Piepiora: Uwarunkowania rozwoju rekreacji zimowej we wschodnich Karkonoszach	295
Małgorzata Rogowska: Gospodarka oparta na wiedzy w dobie globalizacji	308
Karolina Rosomacha: Sytuacja Republiki Czeskiej w kontekście rozwoju regionalnego po roku 2000	317
Małgorzata Twardzik: Znaczenie centrów handlowych dla funkcjonowania jednostek osadniczych w strefie zewnętrznej metropolii w województwie śląskim.....	327
Kinga Wasilewska: Samorząd terytorialny kontra alternatywne metody finansowania	338
Marek Wojciechowski: Zamożność a koszt władzy samorządowej w dużych miastach polskich	348

Summaries

Agata Bury: Budget deficit in local government units on the example of Łódź Voivodeship	23
Piotr Bury, Paweł Dziekański: Financial situation of poviats in Świętokrzyskie Voivodeship in 2008-2010	35
Jacek Chądzyński: Co-operation between communities and non-governmental organizations in Poland – presentation of study results.....	45
Adam Dąbrowski: Revitalization as an instrument of regional development policy in the local dimension.....	55
Niki Derlukiewicz: Activities undertaken in the European Union to promote innovation	64

Dariusz Głuszcuk: Innovation strategy, policy and system in the region – theoretical approach.....	75
Piotr Hajduga: Special economic zones in Poland vs. financial and economic crisis.....	89
Krystian Heffner, Brygida Klemens: Concepts of changes and new spatial processes in rural areas of Poland	101
Marian Kachniarz: Consolidation vs. efficiency in health care	112
Magdalena Kalisiak-Mędelska: The idea of partner cities. The example of Łódź.....	128
Iryna Kaminska: Instrumenty finansowe stymulowania rozwoju społeczno-gospodarczego regionu.....	138
Nadiya Khvyshechun: Ukrainian regions financial situation: before and post-crisis period	150
Brygida Klemens: Access to public services in rural areas of Opole Voivodeship	163
Stanisław Korenik: Globalization and knowledge based on economy vs. new economic space.....	175
Lubov Kovalska: Kwestie oceny i budowania konkurencyjności regionów Ukrainy.....	185
Agnieszka Krześ: Development of transport and communication infrastructure in big cities of Lower Silesia in the time of crisis	196
Andrzej Łuczyszyn: Globalization and localism in local development – selected elements	204
Marian Maciejuk: European Union funds as the supporting source for budgets of self-government units in Lower Silesia region	214
Anna Mempel-Śnieżyk: Local authorities vs. local development programming	226
Katarzyna Miszczak: Social and economic situation of Polish voivodeships in the present financial crisis	240
Jarosław Michał Nazarczuk: Are Polish Special Economic Zones growth poles at the time of austerity?.....	249
Mirosława Marzena Nowak: Influence of dairy cooperatives on space, economic, and environmental changes in modern economy.....	260
Oğuz Özbek: Problem rozgraniczania planowania przestrzennego w normatywnych regionach Turcji: lokalna strategia rozwoju Kayseri.....	269
Valentina Pidlisnyuk, Lesia Sokol: Podejścia do wdrażania zrównoważonego rozwoju w rolnictwie na poziomie lokalnym na przykładzie regionu kijowskiego – Ukraina	276
Andrew B. Pochtovyuk, Katerina A. Pryakhina: Regionalne aspekty zarządzania wyższą edukacją ekonomiczną na Ukrainie	284
Aldona Podgórnjak-Krzykacz: Local government in its relations with central government – presentation of survey results.....	294

Jacek Potocki, Zbigniew Piepiora: Conditions for the development of winter recreation in the eastern part of the Karkonosze Mountains.....	307
Małgorzata Rogowska: Knowledge based economy in the age of globalization	316
Karolina Rosomacha: Situation of regional development in the Czech Republic after 2000	326
Małgorzata Twardzik: Impact of shopping centers for the functioning of settlement units in the outer metropolitan area in Upper Silesian Voivodeship	337
Kinga Wasilewska: Local government vs. alternative financing methods.....	347
Marek Wojciechowski: Affluence vs. the cost of local government authority in Polish major cities.....	358

Karolina Rosomacha

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

SYTUACJA REPUBLIKI CZESKIEJ W KONTEKŚCIE ROZWOJU REGIONALNEGO PO ROKU 2000

Streszczenie: W Republice Czeskiej zgodnie z ogólnoświatowym trendem narastają dysproporcje między regionami. Zjawisko to występuje w wyniku rozwoju gospodarczego i społecznego regionów, wzrostu znaczenia centrów regionalnych. Ogólnoświatowy kryzys gospodarczy przyczynił się do pogłębienia różnic między najbardziej a najslabiej rozwiniętymi regionami. W artykule zostały przedstawione wskaźniki gospodarcze umożliwiające analizę występujących dysproporcji.

Słowa kluczowe: rozwój regionalny, strategia rozwoju regionalnego, czynniki rozwoju regionalnego, wskaźniki gospodarcze.

1. Wstęp

Współczesne gospodarki, opierające się na wiedzy i technologii, charakteryzują się stałą rozbudową powiązań gospodarczych oraz dynamicznymi i wielokierunkowymi zmianami. Wspierany jest swobodny przepływ kapitału, towarów, usług, siły roboczej, postęp naukowo-techniczny czy integracja. Rozwój gospodarczy i społeczny umożliwia państwom ich konkurowanie na arenie międzynarodowej. Negatywnym jednak zjawiskiem towarzyszącym zmianom we współczesnych gospodarkach jest zwiększanie się dysproporcji między regionami, a rozwój regionalny staje się jednym z podstawowych problemów.

Jednym z najbardziej dynamicznie rozwijających się państw, które wstąpiły do Unii Europejskiej w 2004 r., jest Republika Czeska. Jednak w wyniku wielu zmian, jakie nadal zachodzą od momentu przeprowadzenia transformacji oraz nabycia członkostwa w Unii, pojawiły się między innymi znaczne różnice między regionami, zwiększyła się rola i funkcje centrów regionalnych. Umocniła się także pozycja Pragi, której rozwój gospodarczy i społeczny znacznie przewyższa pozostałe regiony. Celem badawczym niniejszego opracowania jest przedstawienie czynników i wskaźników rozwoju regionalnego w Republice Czeskiej. Analiza wskaźników gospodarczych, takich jak PKB przypadające na jednego mieszkańca, stopa bezrobocia czy też poziom wynagrodzenia, umożliwia ocenę dysproporcji między regionami.

2. Uwarunkowania polityczne i gospodarcze rozwoju regionalnego w Republice Czeskiej

Republika Czeska po upadku systemu komunistycznego oraz po udanym przeprowadzeniu procesu transformacji gospodarczej o charakterze szokowym w latach dziewięćdziesiątych w chwili obecnej charakteryzuje się otwartą, liberalną gospodarką, stabilną polityką ekonomiczną, wysoką jakością demokracji, a także wysokim poziomem integracji ekonomicznej i politycznej z innymi gospodarkami, aktywnie uczestnicząc w organizacjach międzynarodowych. Czeska gospodarka jest konkurencyjna na europejskim rynku i cieszy się zainteresowaniem zagranicznych inwestorów. Przeprowadzenie transformacji w Republice Czeskiej spowodowało przekształcenie gospodarki centralnie sterowanej w gospodarkę rynkową ze społeczeństwem demokratycznym, ze wszystkimi tego konsekwencjami. W okresie istnienia gospodarki centralnie sterowanej zasadniczym celem było ujednoczenie regionów Czechosłowacji przy zastosowaniu polityki wyrównywania. Jak zauważa Jiří Blažek, doprowadziło to do zmniejszenia konkurencyjności gospodarki czechosłowackiej na arenie międzynarodowej¹, ale w rzeczywistości spowodowało to ujednoczenie regionów.

Konsekwencją zmiany systemu było między innymi powstawanie oraz bardzo szybkie pogłębianie się dysproporcji między regionami. Różnice te obejmowały wszystkie główne sfery życia, tj. pomiędzy jednostkami, zawodami, gałęziami przemysłu, gminami itd. Otwarcie gospodarki spowodowało, że zagraniczni inwestorzy zaczęli się interesować podejmowaniem działań gospodarczych właśnie w Republice Czeskiej. Powstał również prywatny sektor, który umożliwił rozwój małych i średnich przedsiębiorstw.

Dysproporcje między regionami, a więc różnice w gospodarczym, przyrodniczym oraz socjalnym rozwoju regionów, można analizować dzięki takim wskaźnikom, jak: poziom zatrudnienia, wysokość wynagrodzenia, poziom inwestycji zagranicznych, rozwój infrastruktury itd. Na znaczeniu zyskała rola rozwoju regionalnego, którego zadaniem stało się zmniejszanie oraz niwelowanie różnic między regionami. Rozwój regionalny związany jest ze wzrostem potencjału gospodarczego, społecznego, przyrodniczego regionów, a także ze zwiększaniem ich konkurencyjności, podnoszeniem poziomu i jakości życia mieszkańców. Ważne jest również podjęcie próby określenia, jaki poziom dysproporcji między regionami jest dopuszczalny, gdyż zbyt duża różnica może prowadzić do naruszenia społecznej, a także politycznej stabilności, natomiast przeprowadzanie prób ich niwelowania za wszelką cenę może spowodować stagnację gospodarczą kraju².

¹ J. Blažek, *Czynniki i kierunki rozwoju regionalnego Republiki Czeskiej podczas transformacji i w okresie przedakcesyjnym*, „Studia Regionalne i Lokalne” 2004, nr 2(16), s. 43.

² J. Blažek, P. Csank, *Nová fáze regionálního rozvoje v ČR?*, „Sociologický časopis“/„Czech Sociological Review“ 2007, nr 5, s. 946.

3. Strategia Rozwoju Regionalnego Republiki Czeskiej

Od stycznia 2000 r. Republika Czeska jest podzielona na 14 autonomicznych jednostek administracyjnych, są to tzw. kraje, województwa. Jednym z wydzielonych regionów jest miasto Praga, stolica Republiki Czeskiej, natomiast pozostałe regiony to kraj południowoczeski, południowomorawski, karlowarski, hradecki, liberecki, morawsko-śląski, ołomuniecki, pardubicki, pilzneński, środkowoczeski, ustecki, zliński oraz Wysoczyzna. Przed rokiem 2000 istniał podział administracyjny wprowadzony w 1960 r., a więc jeszcze w systemie komunistycznym. Wydzielał on siedem regionów (kraj południowoczeski, południowomorawski, środkowoczeski, zachodnioczeski, północnioczeski, wschodnioczeski, północnomorawski).

W Republice Czeskiej organem administracji rządowej odpowiedzialnym za opracowanie, przeprowadzenie oraz nadzorowanie prawidłowego rozwoju regionalnego jest Ministerstwo Rozwoju Regionalnego Republiki Czeskiej (Ministerstvo pro místní rozvoj ČR), które realizuje ustawowo ustanowione zadania od 1 listopada 1996 r. Ministerstwo obejmuje swoją działalnością również takie dziedziny, jak mieszkalnictwo, ruch turystyczny, planowanie przestrzenne, które mają znaczny wpływ na kształtowanie i realizowanie celów rozwoju regionalnego Republiki Czeskiej.

Podstawowym dokumentem formującym politykę regionalnego rozwoju jest Strategia Rozwoju Regionalnego Republiki Czeskiej, opracowana na lata 2007-2013, która nawiązuje do strategii z 2000 r. oraz uwzględnia rozporządzenia Unii Europejskiej w zakresie polityki regionalnej. Dokument ten odnosi się również do przyjętej w 2004 r. Strategii Zrównoważonego Rozwoju Republiki Czeskiej (Strategie udržitelného rozvoje České republiky), a także jest zgodny z dokumentem Polityka Rozwoju Terytorialnego (Politika územního rozvoje).

Strategia Rozwoju Regionalnego Republiki Czeskiej obejmuje swoim zakresem w szczególności takie zagadnienia, jak³:

- analiza stanu regionalnego rozwoju,
- charakterystyka słabych i silnych stron w rozwoju poszczególnych województw i powiatów,
- strategiczne cele regionalnego rozwoju w RCZ,
- określenie wspieranych przez państwo regionów,
- przekazanie zainteresowanym organom administracji rządowej i województwom kierunków rozwoju gałęzi przekazanych w zakres ich kompetencji.

Celem stworzenia Strategii Rozwoju Regionalnego Republiki Czeskiej jest sformułowanie zasad umożliwiających wprowadzenie oraz utrzymanie długoletniego zrównoważonego rozwoju przy uwzględnieniu potencjału Republiki Czeskiej. Rozwój ten zgodnie ze strategią opiera się na stabilnym wzroście gospodarczym przy

³ *Strategie regionálního rozvoje České republiky*, s. 4, źródło: <http://www.mmr.cz/getdoc/f77e14bc-2c26-4884-9fda-b47c24a5294b/Strategie-regionálního-rozvoje-Ceske-republiky-pro>.

racjonalnym wykorzystaniu zasobów naturalnych, a także respektowaniu potrzeb kulturowych, społeczne obywateli oraz przy aktywnej ochronie środowiska przyrodniczego. Dokument ten zakłada, że w roku 2013 Republika Czeska będzie aktywnie gospodarczym oraz konkurencyjnym krajem, w którym jakość życia osiągnie wysoki poziom, a także będzie funkcjonować z uwzględnieniem zasady zrównoważonego rozwoju. Poziom rozwoju gospodarczego Republiki Czeskiej nie będzie się różnił od standardów Unii Europejskiej m.in. w zakresie takich podstawowych wskaźników, jak stopa bezrobocia, PKB na mieszkańca. Już w niedługim czasie możliwa będzie weryfikacja oraz ocena realizacji założeń i celów, a także ich wpływu na rozwój regionalny Republiki Czeskiej. Obserwując jednak wyniki badań przeprowadzonych przez Czeski Urząd Statystyczny, można zauważyć, że również w przypadku czeskiej gospodarki bardzo duży wpływ miał na nią ogólnosiwiatowy kryzys ekonomiczny.

4. Czynniki i wskaźniki rozwoju regionalnego Republiki Czeskiej

Warto przedstawić najważniejsze czynniki rozwoju regionalnego Republiki Czeskiej, zaprezentowane przez czeskiego badacza tego tematu, jakim jest Jiří Blažek, do których należą⁴:

- wertykalna i horyzontalna pozycja geograficzna regionu,
- struktura gospodarcza i jej różnorodność,
- jakość kapitału ludzkiego,
- jakość środowiska przyrodniczego.

Najbardziej istotny z punktu widzenia Republiki Czeskiej jest pierwszy z wyżej wymienionych czynników, a więc pionowa pozycja geograficzna (chodzi o jakościową hierarchizację centrów regionalnych). Czynnikiem ten związany jest ze zmianą orientacji, a więc odejściem od horyzontalnej pozycji charakteryzowanej jako oś zachód–wschód, rozwiniętej jeszcze w czasach systemu komunistycznego, do jakościowej hierarchizacji centrów regionalnych⁵. Wraz ze zmianą charakteru gospodarki na gospodarkę otwartą zmienił się kierunek eksportu towarów i usług z Republiki Czeskiej (głównie wyroby przemysłu maszynowego oraz środki transportu). Obecnie ok. 80% wymiany handlowej obejmuje kraje Unii Europejskiej (Niemcy, Słowacja, Polska, Francja, Wielka Brytania, Włochy, Austria, Węgry).

Liberalny charakter gospodarki spowodował również zwiększenie zainteresowania zagranicznych inwestorów, a tym samym stał się czynnikiem rozwoju czeskiej gospodarki, zwiększenie dochodów oraz zmniejszenie stopy bezrobocia. Od 1993 r. wartość bezpośrednich inwestycji zagranicznych wyniosła 2,5 biliona czeskich koron. Zyski zagranicznych firm prowadzących działalność w Republice Czeskiej w roku 2009 wynosiły 60% zysków finansowych i niefinansowych firm w czeskiej

⁴ J. Blažek, wyd. cyt., 2004, s. 42.

⁵ J. Blažek, wyd. cyt., 2004, s. 49.

gospodarce⁶. Największymi inwestorami są Niemcy, Austria, Holandia, Luksemburg oraz Francja. Najwięcej firm z kapitałem zagranicznym posiada swoje siedziby w stolicy Republiki Czeskiej, w Pradze. Bezpośrednio jest to również przyczyna zwiększania dysproporcji pomiędzy stolicą a pozostałymi regionami.

Wskaźnikiem, na który można się powołać w celu zobrazowania prawdziwości przedstawionej powyżej sytuacji, a więc pionowej pozycji geograficznej, jest produkt krajowy brutto przypadający na jednego obywatela. Można bowiem zauważyć dużą dysproporcję między regionami, która niestety stale się powiększa. W Pradze bowiem notowana jest najwyższa wartość PKB *per capita*, natomiast najniższa jest ona w takich regionach, jak karlowarski, ołomuniecki oraz ustecki (tab. 1).

Tabela 1. PKB *per capita* w latach 2001-2010 (w cz.k.)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Republika Czeska	239487	251700	263497	286979	304478	326553	354808	368986	356405	358957
Praga	485777	519234	552425	598807	639470	687133	759758	797479	760925	776968
Środkowoczeski	225171	238557	246087	268635	277088	306164	330739	341272	319081	322811
Południowo-czeski	218392	228746	238535	257709	275950	294799	307045	308539	306421	306833
Pilzneński	223156	233097	248697	278247	288451	310824	328653	315281	309091	306628
Karlowarski	200404	213210	218868	230106	237537	243895	262925	264007	263710	259560
Ustecki	193880	204889	220158	237458	250381	267430	285765	295512	299357	299435
Liberecki	213143	220044	212476	229238	252791	265520	274191	276922	265373	268480
Hradecki	222603	227869	234508	254721	264873	276868	301849	313532	309570	308946
Pardubicki	203456	213622	221812	240078	249765	272969	297475	300531	287918	283710
Wysoczyzna	206220	214166	221832	235936	254853	273262	297835	296305	293213	292669
Południowo-morawski	221410	231903	244303	262035	274819	297148	325239	347435	336936	335983
Ołomuniecki	187090	194666	203507	224403	229065	241016	262406	275408	268323	270987
Zliński	200205	207790	216570	228748	245280	265558	288497	313429	305910	301442
Morawsko-śląski	187524	195838	203774	233765	258615	271633	297281	314644	293281	297177

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Czeskiego Urzędu Statystycznego.

Największa różnica pomiędzy regionem o najwyższej wartości, Pragą, a regionem o najniższej wartości, krajem karlowarskim, w 2008 r. wynosiła 533 472 czeskich koron. PKB *per capita* w Pradze jest od 2001 r. stale ponaddwukrotnie większy niż średnie PKB *per capita* dla Republiki Czeskiej. Obserwując sytuację czeskiej gospodarki na podstawie wskaźnika PKB *per capita*, można zauważyć, że w latach 2009 oraz 2010 był on niższy dla poszczególnych regionów (jedynie kraj ustecki zachował dodatnią wartość) niż w roku 2008, kiedy to światową gospodarkę osłabił kryzys gospodarczy.

⁶ Dane za: D. Dubská, *Firmy se zahraniční majetkovou účastí v ekonomice ČR: oslabily nebo dále sílí?*, http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/publ/1158-11-n_2011.

Jakość kapitału ludzkiego związana jest przede wszystkim z poziomem wykształcenia mieszkańców regionów w Republice Czeskiej. Od połowy lat dziewięćdziesiątych aż do roku 2010/2011 stale wzrastała liczba szkół wyższych oraz wyższych szkół zawodowych. Systematycznie wzrasta również liczba osób podejmujących studia oraz liczba absolwentów. W roku akademickim 2000/2001 na studiach licencjackich, magisterskich i doktoranckich oraz na uczelniach prywatnych i państwowych studiowało 215 207 osób, a w roku 2010/2011 było to już 396 307 studentów. Najwięcej osób z wykształceniem wyższym mieszka w Pradze, a także w regionie południowomorawskim ze względu na fakt, że znajduje się tam jeden z większych ośrodków akademickich w Republice Czeskiej, Brno. Najmniej ludzi z wykształceniem wyższym mieszka w regionie usteckim oraz karlowarskim. Pomimo stale zwiększającej się liczby osób wykształconych, problemem nadal jednak występującym jest brak wystarczającej liczby osób z wykształceniem wyższym technicznym oraz absolwentów kierunków przyrodniczych, stanowią oni jedynie jedną trzecią studentów kończących szkoły wyższe. Republika Czeska, podobnie jak zdecydowana większość państw Unii Europejskiej, zmaga się z problem starzejącego się społeczeństwa oraz zdecydowanym spadkiem narodzin. Przewiduje się, że już około 2040 r. ponad jedna trzecia populacji będzie miała ponad 65 lat, w roku 2010 było to 15,5%. Zaletą gospodarki czeskiej jest stosunkowo tania siła robocza w stosunku do starych państw członkowskich Unii Europejskiej, która jest dobrze wykształcona i ma duże doświadczenie. Słabą stroną jest niestety jej mała mobilność.

Tabela 2. Poziom średniej stopy bezrobocia w latach 2001-2010 w Republice Czeskiej

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Republika Czeska	8,90	9,81	10,31	9,47	8,88	7,67	5,98	5,96	9,24	9,57
Praga	3,39	3,73	4,02	3,58	3,25	2,72	2,16	2,14	3,66	4,07
Środkowoczeski	6,76	7,21	7,43	6,85	6,25	5,32	4,25	4,47	7,01	7,73
Południowoczeski	6,03	6,65	6,96	6,59	6,69	5,68	4,47	4,83	7,78	8,50
Pilzneński	6,52	7,06	7,60	6,74	6,45	5,60	4,43	5,03	8,16	8,25
Karlowarski	8,71	10,07	10,62	10,75	10,28	9,20	7,32	7,62	11,07	11,39
Ustecki	15,83	17,13	17,94	15,85	15,41	13,77	10,96	10,26	13,61	13,90
Liberecki	7,35	8,68	9,48	8,22	7,73	7,04	6,05	6,95	11,24	10,54
Hradecki	6,30	7,30	7,89	7,67	7,33	6,32	4,70	4,81	7,97	8,37
Pardubicki	7,93	8,66	9,42	8,94	8,35	6,91	5,43	5,95	9,58	9,87
Wysocyzna	7,02	8,32	9,20	8,85	8,23	7,10	5,63	6,27	10,25	10,73
Południowomorawski	9,73	11,20	11,45	10,69	10,21	8,82	6,92	6,83	10,59	10,87
Ołomuniecki	11,78	12,20	12,48	11,73	10,65	8,97	6,73	6,87	12,19	12,48
Zliński	8,51	10,22	10,61	9,53	9,27	7,75	6,02	6,13	10,83	10,74
Morawsko-śląski	15,11	15,89	16,84	15,66	14,23	12,58	9,62	8,49	12,14	12,36

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Czeskiego Urzędu Statystycznego.

We wszystkich regionach Republiki Czeskiej (oprócz regionu południowoczeskiego w 2005 r.) od 2004 do 2008 r. można zaobserwować spadek średniej stopy bezrobocia. Natomiast znaczną zmianę można zauważyć w 2009 r. W 2010 r. żaden z regionów nie osiągnął niższej stopy bezrobocia bądź chociaż zbliżonej wartości do tej w 2008, sprzed kryzysu gospodarczego na świecie. Najniższa stopa bezrobocia występuje w Pradze, co również wskazuje na mocną pozycję stolicy na tle innych regionów w Republice Czeskiej. W 2010 r. w Pradze wynosiła ona 4,07 i była ponadtrzykrotnie niższa niż w kraju usteckim 13,90. Drugim pod względem najniższej wartości stopy bezrobocia jest kraj środkowoczeski w tym samym roku i jest ona dwukrotnie niższa niż w usteckim. W przypadku tego wskaźnika różnice są bardzo widoczne i nawet wstąpienie w 2004 r. Republiki Czeskiej do Unii Europejskiej nie spowodowało zmniejszenia tych dysproporcji między regionami, choć średnia stopa bezrobocia w skali całego kraju rzeczywiście zdecydowanie się zmniejszyła (tab. 2).

Wskaźnikiem, który również bez wątpienia jest w stanie przedstawić różnice między regionami, jest poziom wynagrodzenia. Od 2001 do 2004 r. można zauważyć stabilny wzrost wynagrodzenia w Republice Czeskiej, natomiast po 2004 r. stał się on nieco gwałtowniejszy. Przyglądając się średniej krajowej, można zauważyć, że pomiędzy 2006 a 2007 rokiem wzrost ten wyniósł ok. 4%. Natomiast ze względu na ogólnoswiatowe zwolnienie wzrostu gospodarczego w 2008, 2009 i 2010 r. wzrost wynagrodzenia wyniósł kolejno jedynie 1,4, 2,3 oraz 0,4% (tab. 3).

Tabela 3. Poziom wynagrodzenia w latach 2001-2010 w Republice Czeskiej (w cz.k.)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Praga	20800	20364	21590	22914	24109	25914	27396	28830	30028	30913
Środkowoczeski	14407	14654	15592	16619	17281	18535	20097	21510	21972	22776
Południowoczeski	13528	13910	14640	15478	16289	17232	18431	19637	20319	20665
Pilzeński	13977	14312	15224	16244	16850	18148	19376	20767	21864	22018
Karlowarski	13042	13322	13998	14912	15493	16391	17448	18621	19450	19675
Ustecki	13553	14030	14895	15804	16577	17489	18703	19957	20850	21145
Liberecki	13463	13632	14481	15253	16182	17118	18398	19807	20426	20723
Hradecki	13183	13615	14519	15478	16217	17179	18280	19929	20527	20852
Pardubicki	12868	13364	14282	15219	15849	16938	18191	19388	19887	20121
Wysocyzna	12848	13349	14094	15045	15882	17018	18398	19844	20037	20556
Południowomorawski	13619	14052	14981	16027	16770	17646	19252	20763	21703	21847
Olomuniecki	12800	13313	14102	15183	15744	16797	18080	19292	19926	20359
Zliński	13148	13432	14133	15076	15792	16800	17995	19219	19478	19965
Morawsko-śląski	14049	14263	15177	16159	17009	17919	19263	20730	21136	21553

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Czeskiego Urzędu Statystycznego.

Najwyższe wynagrodzenie otrzymują pracownicy w Pradze – 30 913,00 a najniższe w regionie karlowarskim – 19 675,00, a więc różnica wynosi ponad

11 238,00 czeskich korun, czyli o ponad jedną trzecią jest ono wyższe w stolicy. Ponadto obszary, w których wynagrodzenie jest najniższe, to regiony zliński, pardubicki oraz olumuniecki, natomiast najwyższe występuje w środkowoczeskim, pilzneńskim i południowomorawskim. Dwa ostatnie regiony zostały zakwalifikowane do grupy charakteryzującej się dynamicznym, regionalnym rozwojem metropolii (Pilzno oraz Brno), które osiągają dobre wyniki gospodarcze, a także stosunkowo stabilną gospodarkę.

Stan środowiska przyrodniczego, a także poziom infrastruktury stanowią również istotny warunek rozwoju regionalnego w Republice Czeskiej. Potencjał przyrodniczy, m.in. krasowe ukształtowanie terenu (Český kras, Moravský kras), jaskinie, skalne miasta, a także źródła wody mineralnej, w szczególności wód termalnych i leczniczych (Karlowe Wary, Teplice), jest podstawową atrakcją dla ruchu turystycznego. Natężenie ruchu drogowego, który stał się podstawowym sposobem transportu, wywołało potrzebę rozwoju i rozbudowy infrastruktury drogowej w Republice Czeskiej, w 2006 r. jedynie 60% dróg znajdowało się w zadowalającym stanie technicznym. Rozwój infrastruktury drogowej umożliwi większą mobilność pracowników, a także zmniejszy bądź zlikwiduje bariery między regionami i ułatwi im współpracę w zakresie gospodarczym czy kulturowym. Niestety natężenie ruchu drogowego spowodowało również zwiększenie zanieczyszczenia środowiska naturalnego, a tym samym doprowadziło do zmniejszenia poziomu życia mieszkańców z względu na emisję spalin oraz hałas. Jak wykazują analizy przeprowadzonych badań w zakresie jakości życia mieszkańców, przeprowadzone przez Czeski Urząd Statystyczny, stan środowiska przyrodniczego się stale polepsza, w porównaniu do lat ubiegłych emisja szkodliwych gazów i substancji się zmniejsza, a zwiększa się liczba gospodarstw domowych korzystających z publicznych wodociągów (93,1% w roku 2010, podczas gdy w roku 2005 było to 91,6%) oraz podłączonych do kanalizacji z oczyszczalnią (w 2010 r. 81,9 %, a w roku 2005 79,1 %). Najgorszy stan środowiska przyrodniczego jest w aglomeracji ostrawskiej oraz w dużych miastach, jak Praga, Brno.

5. Podsumowanie

W Republice Czeskiej obserwuje się stałe pogłębianie różnic pomiędzy regionami. Możliwe jest dzięki analizie wskaźników przedstawionych w niniejszym artykule, takich jak PKB przypadające na jednego mieszkańca, stopa bezrobocia czy też poziom wynagrodzenia. Nie ulega wątpliwości, że najmocniejszą pozycję ze wszystkich regionów ma Praga, która osiąga najlepsze wyniki w wyżej wymienionych wskaźnikach, posiada również najlepiej wykształconą siłę roboczą. Zakładaniem siedzib w stolicy Republiki Czeskiej są zainteresowani zagraniczni inwestorzy. Praga jest centrum gospodarczym, kulturowym, a także akademickim Republiki Czeskiej. Jest to region, który bez wątpienia dominuje nad pozostałymi regionami.

Mocna pozycja stolicy ma również wpływ na rozwój środkowoczeskiego regionu, który osiąga dobre wyniki w zakresie wyżej już wymienionych ekonomicznych wskaźników. Regiony ustecki, karlowarski, ołomuniecki zostały zaklasyfikowane jako problemowe, które charakteryzują się małym wzrostem gospodarczym, wysoką stopą bezrobocia. Wszystkie regiony w Republice Czeskiej odczuły również negatywne skutki kryzysu ekonomicznego. Przejawiło się to spadkiem wartości PKB przypadającej na jednego mieszkańca, obniżeniem dynamiki wzrostu wynagrodzenia, a także znacznym wzrostem stopy bezrobocia.

Zjawisko pogłębiania się dysproporcji między regionami w Republice Czeskiej najprawdopodobniej w najbliższym okresie będzie się nasilać. Jakościowa hierarchizacja centrów regionalnych, związana z mocną pozycją Pragi i innych większych miast, potęguje narastanie regionalnych różnic. Wstąpienie Republiki Czeskiej do Unii Europejskiej w 2004 r. nie wpłynęło znacząco na zmianę tego trendu.

Literatura

- Analyza regionálních rozdílů v ČR*, Český statistický úřad, Praha 2011.
- Blažek J., *Czynniki i kierunki rozwoju regionalnego Republiki Czeskiej podczas transformacji i w okresie przedakcesyjnym*, „Studia Regionalne i Lokalne” 2004, nr 2(16).
- Blažek J., Csank P., *Nová fáze regionálního rozvoje v ČR?*, „Sociologický časopis”/ „Czech Sociological Review” 2007, nr 5.
- Bukowski S., *Współpraca gospodarcza Polski z Czechami*, [w:] *Współpraca gospodarcza Polski z krajami sąsiedzkimi w okresie transformacji*, red. J. Misala, Politechnika Radomska, Radom 2004.
- Churski P., *Rozwój regionalny w warunkach transformacji gospodarczej i integracji europejskiej*, [w:] *Przekształcenia regionalnych struktur funkcjonalno-przestrzennych. Regionalny wymiar integracji europejskiej*, t. VIII/1, red S. Ciok, D. Ilnicki, Instytut Geografii i Rozwoju Regionalnego Uniwersytet Wrocławski, Wrocław 2004.
- Krpec O., *Polityka gospodarcza Republiki Czeskiej (1991-2003)*, [w:] *Europa Środkowa – dekada transformacji. Republika Czeska*, pod red. B.J. Albina i W. Baluka, Arboretum, Wrocław 2005.

Źródła internetowe

- <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/home>.
- D. Dubská, *Firmy se zahraniční majetkovou účastí v ekonomice ČR: oslabily nebo dále sílí?*, http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/publ/1158-11-n_2011.
- Strategie regionálního rozvoje České republiky, <http://www.mmr.cz/getdoc/f77e14bc-2c26-4884-9fda-b47c24a5294b/Strategie-regionálního-rozvoje-Ceske-republiky-pro>.

SITUATION OF REGIONAL DEVELOPMENT IN THE CZECH REPUBLIC AFTER 2000

Summary: The Czech Republic is under the influence of global trends associated with the escalation of regional disparities. This situation occurs as a result of economic and social development of regions and increasing importance of regional centers. The global economic crisis has contributed to the deepening of the differences between the most and least developed regions. The article presents economic indicators to analyze disparities between regions in the Czech Republic.

Keywords: regional development, strategy of regional development, factors of regional development, economic indicators.